

Iz poročila

o delovanju in konečnem računu prve Kranjske sirarske družbe „Bitnje“ v Bohinju

gledé na sirarsko dōbo od 25. maja do 6. okt. 1875.

(Konec.)

Družbeni zapisnik kaže, da poprek na dan se je podelovalo 251⁰⁶ bokalov mleka, naredilo pa 58⁶ funtov sira in 30⁵⁷ funtov skute.

Na 40 bokalov ali 100 funtov mleka je prišlo tedaj 9³² funtov mastnega sira in 4⁸⁷ funtov skute, stroškov pa 33⁰³ krajc., tedaj okoli $\frac{1}{3}$ kr. na 1 bokal.

1 funt sira pride poprečno po 32¹⁶ krajc. brez všteti stroškov vsega delovanja, 28²² krajc., ako se edino le na sir vsi prej povedani stroški (279 gold. 93 kr.) navali, kar pa ne bi bilo pravično, vsaj je sirar tudi za izdelovanje skute bil plačan.

Če pomislimo, da se taka dobra mastna skuta sploh po 20 krajc. funt prodá in je po tem kupu za 4128 funtov skute 825 gold. 60 krajc. v poštev vzetih, tedaj potem pride 1 bokal mleka:

a) ako bi nič stroškov ne bilo, in bi se vštela denarna vrednost skute, na 10⁰⁴ krajc.;

b) ako se vštejejo vsi stroški in je pridjana, kakor prej, skutna vrednost, na 9²¹ krajc.;

c) ako se v poštev vzamejo vsi stroški, skutna vrednost pa ni všteta, na 6⁷³ kr., tedaj se je po tem poslednjem znesku malo manj kot po 7 krajc. udom bokal mleka plačeval, ker v njem ni zapopadana vrednost skute, katero so prej že v naturi prejeli.

Tisti, ki mleko po 10 krajc. bokal prodaja, nima res z mlekom nobenih stroškov več, al z njim tudi vse oddá: maslo, sir, skuto in siratko; mi pa 9²¹ krajc. za bokal tudi prav čistih dobimo, tako, da so stroški že vsi odtrgani, in je zraven še to dobro ter smo prav hvaležni svojemu predniku, da je kar največ moč nam udom samem zaslužiti dal, da je tako tega denarja, ki se za stroške šteje, veliko tudi koj med nami ostalo, katerega smo zraven tega, kar smo zdaj pri računu za mleko dobili, posebej že prej kot zaslužek potegnili. Zraven teh čistih 9²⁰ kr. za bokal nam vendar ostane še vsa siratka, katero za rejo prešičev prav dobro porabimo.

In ravno to je med drugim preblagi namen mlekarских družeb, da malemu posestniku priliko dajejo, s svojo mrvico mleka vendar tudi lepšega izdelka in večega denarnega zneska deležnemu postati.

900 krav se je letos molzlo v spodnji Bohinjski dolini. Tedaj je v sami Bistriški srenji samega priboljška, če ga le po 9 gld. na eno kravo računamo, prišlo 8100 gold.

Poglavitna Bohinjska živinoreja pa je še v zgornji dolini, v srenji Srednjava. Ni mi sicer natanko znano število ondotnih krav; brez skrbi pa jih, ako jih je v spodnji dolini, kakor dobro vem, letos 900 bilo, na zgornjo dolino s Koprivnikom in Gorjušami vred šteti smem 1400, od katerih bi edino le priboljšek, ki nam je po sirarstvu na ponudbo, znašal 12.600 gold.

Ako bi tedaj vsi živinorejci Bohinjski le skozi 135 dni na leto po združevanju svojo mlekarijo vsaj toliko zboljšali, kakor letos Bitenjska družba, koliko bi pač ves Bohinj več bil vreden, ker bi tako njegov kravji kapital više od 20.000 gold. vsako leto več obresti do našal memo zdaj.

Bohinjci predragi! 20.000 gold. na leto več! Strmimo nad ogromno številko, sezimo po njej, skusimo z združeno močjo jo doseči!

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca maja.

Dné	Leta	
6.	1816.	Prvi ukaz Ruskega cara Aleksandra I. za oproščenje kmetov v Estoniji iz sužnosti grajščakov.
6.	1856.	so se ustanovile na Francoskem premije za izvrstna kmetijska posestva.
7.	1859.	je umrl v Berolinu Aleksander pl. Humboldt, najslavniši naravoslovec vseh časov.
8.	1794.	so v Parizu ob glavo djali A. L. Lavoisier-a, slavnega naravoslovca, ki je iznajdel kislogaz in ustanovil znanstveno kemijo.
8.	1803.	se je rodil v Darmstadt-u Justus Liebig, sin trgovca, dedič Lavoisier-a, veliki učenjak kmetijstva.
9.	1857.	se je obhajala 50letnica Dunajske kmetijske družbe z veliko kmetijsko razstavo v cesarskem vrtu „Augarten“.
9.	1860.	je bila v Hundisburgu na Nemškem prva dražba plemenske živine, ki jo je tje iz Angleškega pripeljal Herman pl. Nathusius.
10.	1600.	se je oklicala v Škociji postava, po kateri so vsi konji, ki posihmal niso na pašnikih bili, zapadli vladi.
11.	1855.	je oklical Sicilijanski kralj Ferdinand II. obširno postavo za zboljševanje močvirnih zemljišč.
11.	1859.	umrl nadvojvoda Ivan Avstrijski v Gradcu (rojen 30. januarija 1782), neutrudljivi pospeševalec kmetijstva vseh dežel, v katerih je pokrovitelj kmetijskih družeb bil, še posebno pa Štajerske dežele. Imé njegovo ostane nepozabljivo kmetovalcem v Avstriji.

(Dalje prihodnjič.)

Zakaj kmetijstvo čedalje bolj peša?

Od nekdanj so že umni in previdni možje kmetijstvo visoko častili, ker spoznali so, da kmetijstvo je eno prvih in najpotrebnejših opravil na zemlji, da se ohrani družba človeška. In res! kaj družega bila bi naša zemlja kakor puščava, ako bi ne bila obdelana! Žalostne izglede tega vidimo pri divjakih.

Ker je tedaj kmetijstvo tako neobhodno potrebno, da brez njega moral bi ves človeški rod propasti, misliti bi se smelo, da se kmetijstvo od vseh strani podpira in kmetu vse krepko na roke gre; al z žalostjo moram reči, da temu ni tako. Vidi se marveč, da se od vseh strani hudo tlači.

Da je to resnično, hočem dokazati z nekajimi izglede.

Oglejmo si najprej nekoliko novo vojaško postavo. Koliko potov in stroškov mora kmet pri nabiranju vojakov imeti, predno svojega edinega sina oprosti vojaščine, ki ga vendar tako krvavo doma pri delu potrebuje, da brez njega mu ni mogoče zemljišča svojega redno obdelavati; a vendar se večkrat primeri, da nazadnje vse nič ne pomaga. Postava ukazuje: vojak mora biti! In tako ubogi kmet trpi dvojno škodo: denarja je potrosil hodé od Poncija do Pilata, sina pa vendar ni domá pri delu obdržal. Ali bi ne bilo bolj

pravično in za kmetijstvo koristno, ko bi se postava tako preuredila, da vsak posestnik, čegar zemljišče 5 oralov meri, si obdrži enega sina za dom, katerega si sam za najbolj sposobnega izbere, vsi drugi naj se pa kličejo k vojaški nabiri. Ker kmet je steber blagostanja našega cesarstva, ne pa vojak, bi tedaj kmetijstvo vendar zaslužilo posebne milosti.

Pa stopimo dalje k drugemu vzroku, kjer kmet trpi škodo. Kakor je znano, so posli, hlapci in dekletje, v svoji mezdi veliko dražji postali, pa še celó težko jih je dobiti, in zakaj? — najbolj zato, ker se dandanes boče že vsak „na hlače“ ženiti. Ko se hlapec malo službe naveliča, pa mu ženitev v glavo rine, mislečemu, da bode oženjen lože živel. Al kmalu postane mu zakon gorjé! Z babó pridejo otroci v hišo in revščina nastane, da se Bogu usmili. Ker nima s čim živeti, hajdi beraško palico v roke! In če taki ljudje zbolijo, pridejo občini na glavo, da mora za nje skrbeti, katera pa se ni vprašala, ali dovoli ženitev ali ne? Da bi občinsko predstojništvo po svoji previdnosti takim osebam smelo ženitev odreči, tega ne prepušča postava; tu mora biti vsak „svoboden“! Namesti občine mu pa deželni odbor dá dovoljenje oklica; in če ga fajmošter ne bi hotel poročiti, ga pa župan ali okrajni glavar poroča, tako, da poroka „cigu migu“ mora biti na vsako vižo! — Iz tega je razvidno, kakošne baže so pač morali tisti poslanci biti, ki so to postavo nam naredili. Še mi je v spominu obravnava te postave v deželnem zboru Kranjskem, ko je g. dr. Bleiweis s krepko besedo se ustavljal zoper to, da brez dovoljenja županstva se sme vsak berač ženiti; al véliki „svobodnjak“ grof Anton Auersperg mu je nasprotoval, in takrat je nemčurska večina deželnega zbora Kranjskega sklenila nesrečno postavo, ki brez konca in kraja dela beraštva po deželi, za katero se bogatin Auersperg prav nič ne briga.

Resnica je tudi, kar je gosp. dr. Poklukar v letošnjem deželnem zboru objavil, kako neusmiljeno se pri kmetu davki iztirjujejo. Komaj preteče mesec dni po zapadlem četrtnem obroku, ko ni še vse plačano, takoj gospod berič od davkarja pozdravljenje prinese: „če ne plačaš, ti bomo pa kravico prodali“; ali pa vojak na sekucijo pride, kakor se je lansko leto v jeseni pri nas godilo. Kaj pa še le potem, če kmet leto in dan dolžan ostane? zdaj je pa še le joj in prejoj; na dom strašna armada prikorači; davkarski uradnik z gospod beričem in žandarji pridejo nad kmeta kakor nad kakega največjega hudodelnika, da človek res jame premišljevati, kaj neki hudega je kmet storil, saj vselej plača, kolikor more. In mar mislite, da zastoj hodijo taki gosti okoli hiše? Nikakor ne, vselej je treba še kaj za pot jim plačati.

Zares žalostno je slišati, kako teden za tednom gré grunt za gruntom na kant, in kako neusmiljeno se zemljišča razkosujejo, prav tako, kakor dela mesar v mesnici z volom. In zakaj vse to? Mnogi kmeta dolžijo, da ne zna prav gospodariti, da se nič novega in boljšega ne poprime, ampak da vedno le drži se starega kopita; zopet drugi mu očitajo, da v krčmi večkrat predolgo sedi in denar zapravlja. — Nočem tajiti, da o tem očitani bi ne bilo nekoliko resnice. Al poglavitni vzrok ni. Če kmeta dolžite, da se prerad starega kopita drži, zakaj pa grajščaka ne vidite, ki ne za mazinec bolje ne gospodari? Če kmetu očitajo, da ga včasih polič preveč spiše, pomislite, da ga v to mnogokrat prižene misel, da bi po tem na svoje velike nadloge pozabil. Kdor kmetijske razmere prav pozná, bo sodil vse drugače, in našel bode, da presilni davki so tisti črv, ki kmetijam korenino spodjeda, da jih toliko vsahne. Marsikdo bi bil še dober gospodar, pa

kako? V eni roki nič, v drugi pa tudi nič; kar pa strži, še za davke ni zadosti. Nikar pa ne mislite, da govorim samo od zemljiškega in hišnega davka. Ne, ne! Kje so pa odstotni in štampeljski davki, in pa druge naklade, ki jih je ravno tako treba plačati, kakor cesarski davek. Če Bog včasih dá malo boljše letino, da kaj od davkov in drugih stroškov ostane, pa za njimi pride sedem slabih let enako sedmerim kumernim Egipčevskim kravam, ki so prvih 7 debelih požrle. (Kon. prih.)

Zlajšana mlatilnica.

Gospodar Miha Lakota iz Dovjega (Lengenfeld) na Gorenškem nam piše, da je lansko leto v Ljubljani kupljeno mlatilnico, katera 4 ljudi potrebuje, da jo gonijo, tako zboljšal, da to delo zdaj en sam človek opravi. Naredil je namreč pri kupljeni mlatilnici posebno mašinerijo, ki stane tako malo denarja, da se že v enem letu izplača. Gosp. Lakota nam je sicer svojo napravo popisal; al ker pri mašinah tudi najboljši popis brez podobe ne razjasni stvari dovolj, podoba pa mora prav natanko narisana biti, zato naznanimo gospodarjem, ki imajo mlatilnice, pri katerih se 4 delavci potrebujejo, naj gredó to najdbo ogledat na Dovje (hiš. št. 18.). Vsaj je tolika zlajšava mlatve vredna poti na Gorenško. Marljivi gospodar Lakota je dobrote svoje najdbe takó gotov, da poslano nam pismo tako-le začinja: „No! — se bo tam pa tam kdo namuzal — je pa že zopet kaj neumnega v „Novicah“; al jaz rečem, da to pač ni neumno, če kdo kaj naredí, da en sam to lahko opravi, kar so poprej 4 delavci težko opravljali.“

Gospodarske novice.

* *Urnava zemljiškega davka po novi postavi na Českem* leze tako po polzevo naprej, da se nikakor ne previdi, kedaj bo celo delo dognano. Vcenitev počasi napreduje, mercev manjka; po vcenitvi pridejo reklamacije proti vcenitvam, potem obravnava centralne komisije; ta bode marsikak operat pahnila deželnim ali pa okrajnim komisijam nazaj; potem nastopi še le ustanovitev skupne kvote zemljiškega davka, in konečno potrditev po državnem zboru. To bode menda leta in leta trajalo, in takratne razmere utegnejo vse drugačne biti, kakor so bile leta 1869, ko se je podlaga novi postavi stavila.

* *Lubadar* (črv) je od 1873 do 1875. leta pokončal po Českih gozdih 1 milijon 154.904 sežnjeve lesa. Še le potem, ko so omajili skorjo drevesom, ki jih je vihar po tleh vrgel, in sežgali to skorjo in steljo po gozdih, so ustavili dalje pokončevanje lesa.

* *V doljni Avstriji so letos gosenice* silno veliko škodo naredile sadnim drevesom. Dopisnik v „Oesterr. landw. Wochbl.“ toži, da ondašnji gospodarji zanemarijajo dotično postavo tako, kakor da bi je ne bilo. — Po takem je taka tudi drugod, kakor pri nas. Mi nikakor ne zagovarjamo s tem nemarnosti naših ljudi; al kričače, ki vpijejo, da pri nas je vse slabo, drugje pa vse dobro, bi vendar z ozirom na gori omenjeni dopis opomnili: naj gredó tudi v nemško doljno Avstrijo gosenice obirat! — Isti dopisnik toži, da vinska kupčija je ondi popolnoma mrtva, tako, da vinorejci so prisiljeni sami svoje vino na drobno točiti, da se nekoliko izmotajo iz denarne zadrege.

* *Deželna komisija za povzdigo konjereje* na Štajarskem kupuje po naukazu ministerstva kmetijstva 3- do 7letne žebce težkega plemena.

Živinozdravniška skušnja.

Konjem preveč otrobov pokladati je škodljivo.

Res je in nihče tajiti ne more, da otrobi živino dobro redijo in jo odebelijo. Al konjem otrobi le teknejo, če se zraven druge klaje jim dadó in pa ne v eno mer naprej. Dr. Knacker v Švici, ki si je nabral posebno veliko skušinj s klajo pri konjih, opominja gospodarje in posebno mlinarje, naj z otrobi pri konjih varno ravnajo. Otrobov želodec ne prekuha lahko, pa tudi v gubah debelih čev se radi vgnjezdijo, ondi strdijo in potem njihovo žlemljato kožo dražijo, prebavljanje ovirajo in čeva zapekó tako, da konje rado kolje. Tudi kamenji sčasoma prav debeli se v čevih naredijo iz otrobov, ki so že marsikateriga konja umorili. Vse to pa se zgodi toliko lažje, če se otrobi konjem pokladajo s prekratko rezanico. Prekratka rezanica sploh ne tekne konjem in sicer zato ne, ker jo premalo prežvečijo; ona drsne neprežvečena skozi želodec v čeva, in tū žlemljato kožo bōde in draži. Otrobi sicer odebelijo konja, al prave moči mu ne dadó, zato se večidel z otrobi rejen konj rad in zeló potí.

Kdor se hoče tedaj ogniti škodi po otrobih, naj jih vselej dá s toplo vodo nekoliko namočene, zraven pa sená, ovsa, slame itd., da jih konj lažje prebavi (prekuha). Pameten gospodar konjem ne bo na dan dal več kakor par funtov otrobov, zraven pa zmirom sená in ovsa; tako pokladani otrobi teknejo konju in ga za delo močnega naredijo.

Zakaj kmetijstvo čedalje bolj peša?

(Konec.)

Ali je to prav, da se po kancelijah v nemškem jeziku uraduje, ki ga kmet ne razume, da si mora za vsako kancelijsko nemško pismo tolmača iskati, da mu pové, kaj stoji v njem zapisano? Mar gosp. Dežman in njegovi nemčurski tovariši mislijo, da se to godi zastonj?

Ali je to prav, da se za vsako malo reč notar potrebuje, in da le taka pisma, ki so pri notarju izdelana, imajo pravno moč? Zakaj bi cesarski uradniki po kancelijah takih pisem ne izdelovali kakor prej? Kmet bi si prihranil mnogo denarja.

Čemu imamo tako drage ljudske šole, če naš domači slovenski jezik v uradnih tako malo velja, da k večjemu more kdo po slovensko v cerkvi na mašne bukvice moliti, ali svoji ljubici pisati. Ali je to prav?

Še drug hud črv, ki tudi spodjeda kmetijstvo, je to, da so liberalci odpravili nam postavo, po kateri se ni smelo za posojeni denar več kot 5 ali 6 gld. obresti (činža) od sto na leto zahtevati. Nesrečni liberaluhi so nam odstranili to dobro postavo, in odrtiji so zdaj široka vrata odprta, da pijavke prav postavno deró tudi ubozega kmeta, katerim za 100 izposojenih goldinarjev mora po 12 in še več goldinarjev činža odrajtati, če hoče, da kaj na pósodo dobí.

Še veliko drugih vzrokov bi lahko naštel, po katerih kmet škodo trpi, pa naj je to zadosti, da se z resnico komu preveč ne zamerim.

Kaj je pa tedaj storiti, da se kmetu zopet na noge pomaga?

Tri reči so, namreč: 1) pretežko breme silnih davkov znižati, kar se lahko s tem zgodi, da državno gospodarstvo šparovno pot nastopi; — 2) vse take postavne odstraniti, po katerih, kakor sem gori govoril, kmetijstvo trpi škodo, in 3) večje vladne podpore naj se naklonijo kmetijstvu. Dokler se to ne zgodi, so vsi drugi nasveti zastonj. Res je, da nekoliko vladne

podpore že dobiva kmetijstvo; al to je toliko, kakor tistih 5 ječmenovih kruhov in ono dvoje ribic, s katerimi je naš Izveličar v puščavi 5000 ljudi nasitil. Ali pa gospodje ministri znajo čudeže delati?

Predno ta svoj spis sklenem, rečem le še eno: Bog daj, da bi to moje pisanje kaj pomagalo, da bi ubogi kmet vendar ne trpel toliko, kakor nekdanj sv. Jernej. Strašansko vreme, pod katerim danes te vrstice pišem, bode v naslednjih svojih pokazalo, da — če kmet vesel ne žanje, gospōda žalostne litanijske poje.

14. maja.

M. Ilovar.

Politične stvari.

Berolinske konference.

Končane so razprave v Berolinu. Kaj se je sklenilo, se prav za gotovo še ne vé; da se je pa Gorčakov potegnil za slovanske kristijane na Turškem in da je zmagal, to se vidi zdaj že očitno. Začel je ves drug veter vleči po naših oficijoznih listih. Pravijo že zdaj, da ni ravno neobhodno potreba, Turčijo na vsak način pri življenju ohraniti. Upor na Bulgarskem in vedno večje oboroževanje Srbije kaže na to, da se Turčija sama sebi prepusti, naj se brani sama. Srbom pa ne bo se branilo vdariti na Turke. Gorčakov je sam bojda priznal, da ga javno mnenje Ruskega naroda sili k prijaznosti do zatiranih ustajnikov. Bulgarski uporni komité v Bukureštu dela na vse kriplje; čedalje jasneje se kaže, da dela z odobravanjem Rumunske in Ruske vlade. Čemu bi bil pa Bratiano poklican k vladi, če ne zavolj vojske s Turki, vsaj njegovo ime samo pomenja že ta program.

Rusija je tedaj po vsem tem v Berolinu vendar storila svojo dolžnost, se vé da le po pritisku javnega mnenja Ruskega naroda, in za to javno mnenje moramo hvaležni biti možem, ki so, kakor Pogodin, Aksakov, Popov in drugi, ondi delali v prvi vrsti, ki so s tolikim trudom razkladali Rusom njihovo slavjansko narodnost. Osoda bode se izpolnila nad Turčijo, — osoda, kakoršno je Azijatska ta država zaslužila. Naši „Tagblattovci“ pa naj si usta obrišejo, ki so z Dunajskimi judi vred vedno čivkali, da bo ustaja kmalu zadušena. Srbi in Bulgari bodo se osvobodili, če prav Dežman s svojo gardo Turkom na pomoč gré, in magari še Vesteneckove beriče seboj vzame!

Potem pa morajo priti tudi za nas Slovence boljši časi. Kajti na Dunaji bodo vendar enkrat izprevideli, da Magjarsko-nemška politika je pogubna za Avstrijo in da s Slovani se ne sme dalje več delati kakor s „stechvich“, kakor „Tagbl.“ misli in piše, kajti za hrbtom nam bo stalo deset milijonov jugoslovanskih sokolov. To naj si naši Ljubljanski Turki za ušesa zapišejo, da je ura njihove „slave“ odbila in prišla je naša.

Bog poživi junaške sokole, ki se boré za „krst častni i slobodu zlatnu“!

Za poduk in kratek čas.

Čemu je „kulturkampf“ dober?

Preganjanje katoliške vere se v besednjaku Bismarkovem imenuje „kulturkampf“ (boj za kulturo ali omiko), ker omikan je po Bismarkovih načelih ta, kdor vere nima.

Ta „boj za kulturo“ pa dandanes po več državah ni samo moda, temuč je mnogim ministerstvom jako draga pripomoč, po kateri liberalce na limanice lové